

ORADA

Oraçui hapax en el Capbreu de la Vall d'Assua, a.1375 «locus qui est infra vallem Cascar»; tant això com *Puy d'Orati* citat prop de Tírvia al *Spill* de Castellbò ¹² 46r semblen ser mers errors de còpia (potser per *Ancu?*) (V. aquest art.).

ORADA

Nom antic d'una muntanya en els Ports de Tortosa cap a Paüls i Horta de Sant Joan. 1168, carta de població, atorgada per Anfós el Cast i els Montcades, a tres cavallers perquè posseïxin i poblin «*Peduls cum omnibus term. --- et montaneam de Monsagar --- de Collo Spine usque --- Bene, et usque viam de Orta et usque --- loco ubi dividitur via de Orada et de Bene*» (Font Rius, *C.d.p.* orig. perdut segons còpia; i ja *CoDoACA* VII, 41); per a *Bene* (PINNA) V. art. *Bien*, i cf. art. *Montsagre*. En textos posteriors, on va també citat junt amb el Montsagre: 1346. *Orada* (*BABL* XI, 366). I en altre o altres versions, també de 1346; «*collem de Aurata*» o *Daurada* (*BABL*, XI, 367).

Recordem que a les terres de l'Ebre *coll* no significa 'collada o pas entre muntanyes', sinó 'muntanya' o almenys 'pujol' (*DECat.* s.v.).

Deu venir, doncs, de (MONTANEA) D(E)AURATA o bé AURATA, amb el sentit de 'serra de color rogenc, dauradenc' (nom semblant a *Mont-oriol*, *Puig-oriod*); sigui que *De-* hagi estat segmentat a tort (cf. *DEAURARE* 'daurar') o que fos amb caràcter de preposició: importa poc decidir-ho puix que és canvi lleu i que redundarà sempre en cosa semblant i de sentit igual.

ORADER

Nom antic pallarès, de la Vall d'Assua.

1518 una afrontació marcant límits dins el terme de Surp: «--- davalle --- a *Haurader* Sobirà --- a *Aurader* Josà ---» *Spill* de Castellbò ¹²124r^o. 1645, Capbreu de la Vall d'Assua (llegit a Rialb): *Aurader jossà*, ¹² 3 i, en el ¹² 12: *Orader Jossà*.

Es tracta, doncs, de dos llocs pròxims, però separats, d'un mateix nom genèric, situat l'un més alt que l'altre (el jussà). En *Orader* / *Aur-* hi ha el vulgarisme de pron. *au-* en lloc de una *o-* àtona inicial com en *aulor*, *aucir*, *aufanós*. En un altre tros del mateix full del *Spill* (124r^o) l'afrontació puja «al *castelló de Faradero*». Aquest deu resultar de l'haplologia d'un cpt. *Forad-Oradero* (amb *o* del pallarès pre-català).

Tots ells deuen ser provinents de ORATORIUM, amb el tractament dialectal -ORIU>-*-(r)*, propi de Pallars, Aran i Ribagorça (*EntreDL* II, 16-41). Eren, doncs,

petits oratoris esculpits o perforats (cf. *Forat O. supra*) en penyes de la muntanya, amb una primitiva imatge a dins, on el caminant —sobretot quan amenaçava mal temps— s'agenollava a dir de pressa un parell de parenostres clamant protecció: com les *oratorietes* (o *Torietes*) que he vist sovint arran dels camins muntanyencs a la Vall d'Aran (*PVArGc* 598b) i a tots aquells Pirineus.

Orambroi, V. *Orimbloi Orança, Estany* -, V. s.v. *Estany* i cf. *DECat.* s.v. *eixonar* i *xondana*.

ORBA

Vileta valenciana del Marquesat de Dénia, uns 20 k. a l'OSO. d'aquesta ciutat, quasi a mig camí de Callosa, i uns 8 al Sud de Pego, en el cor de les valls interiors de la Marina.

PRON.: *órba* anotat per J.G.M. el 1935 a Teulada i rodalia. Així mateix en les enq. de 1963, entre elles la d'Orba (XXIV, 118-27). *AlcM.* dona com *gentilicis*: *orbins*, *orbers*, *orberos*. Completes notícies del poble i el seu terme i produccions en Cavanilles (II, 208) i Fig.Pacheco, *GGRV* (109-113): aquell hi troba 100 veïns i aquest 339 edificis, més 73 a Orbeta i un centenar d'escampats. *Biblgr.* en LzVargas I, 29.

MENCIONS ANT. No sols manca en el *Rept.*, sinó que no en trobo cap notícia, ni tan sols en l'estudi dels sarraïns del Coll de Rates, a.1409 (*Mat.Llopiis, Misc.Fabra*), si bé és cert que ja no queda pròpiament en la zona d'aquella nòmina. Potser és perquè era localitat tan morisca; tanmateix és una mica estrany que el seu nom no figuri en la documentació dels castells moriscos rebels entorn de l'a. 1300, ni en altres dels publicats per Chabàs en *El Arch.*, o per Salvà en el llibre sobre Callosa; com si, fins dins el món morisc dels SS.XIII-XIV, ocupés una posició reclosa o li donessin un altre nom.

La única *MENCIÓ* medieval que hem pogut trobar, és de l'any 1403: *Orba* (*A.C.A.* feud. Martí, reg. 2316). Segons *SSiv* (325); el 1534 fou separada de Murla en qualitat d'«alqueria» (sembla malentès posar-ho a Orbeta), com rectoria de moriscos, amb *Tormos* i *Ixber* com annexos; i en els últims decennis del segle tenia 30 cases de cri. nous. Lapeyre (p.43) hi troba 19 cases de moriscos el 1563, 28 el 1602, *Reglà* (p.118): *Val de Orba*, 70 moriscos; només 20 en l'avaluació governativa de c.1600 (*El Arch.* 382a).

Segons *Figueres Pacheco* (p.1090), havent matat els moriscos d'Orba un cristià de Murla, els moriscos de Murla (per no ser-ne inculpat fugiren de la població). Sembla que l'augment bruscat de 20 o 28 entre 1600 i 1609, vindria del fet que els moriscos de tota la zona es van concentrar, a última hora, a